

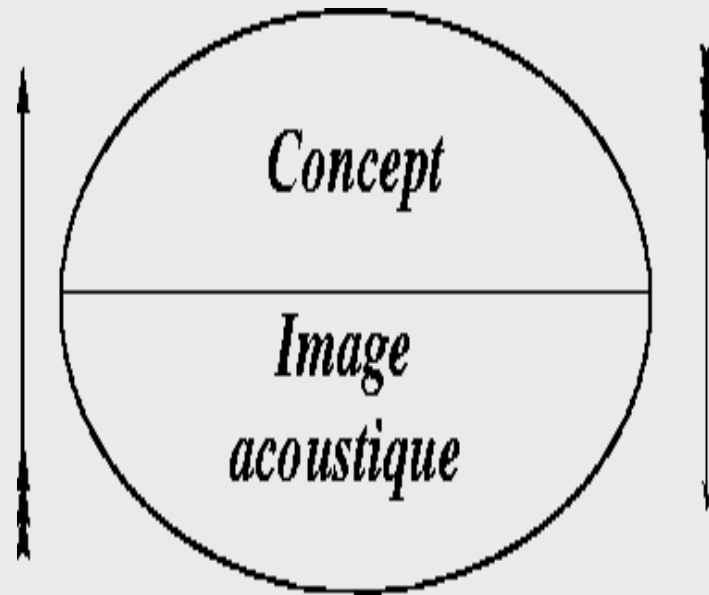
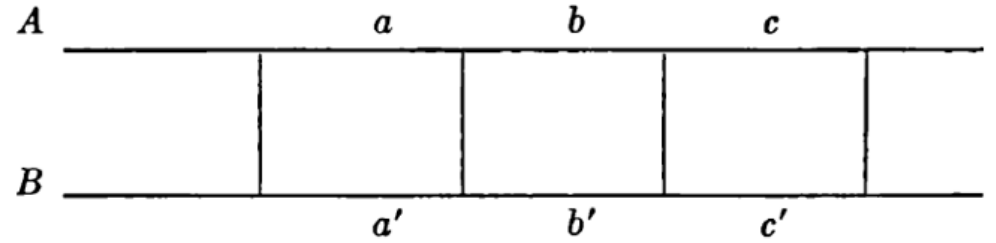
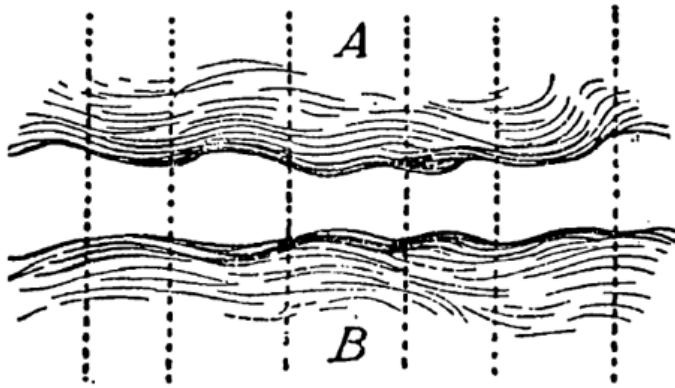
Πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ

Σπύρος Α. Μοσχονάς

Σημασιολογία

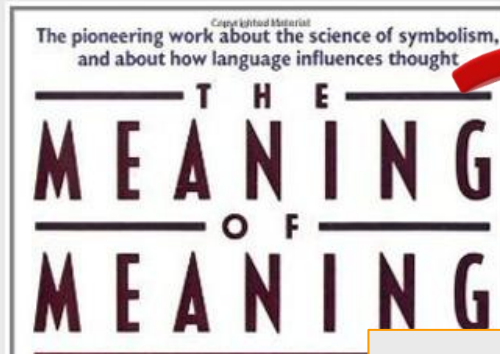
7 & 21/5/2026

Σημεία

A, B, Γ

A. Σημασίες της σημασίας

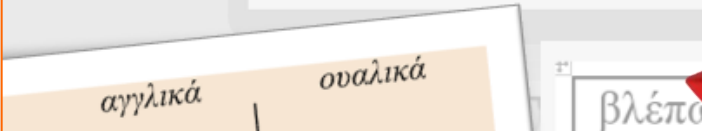

B. Σημασιολογικές σχέσεις (λεξικές)

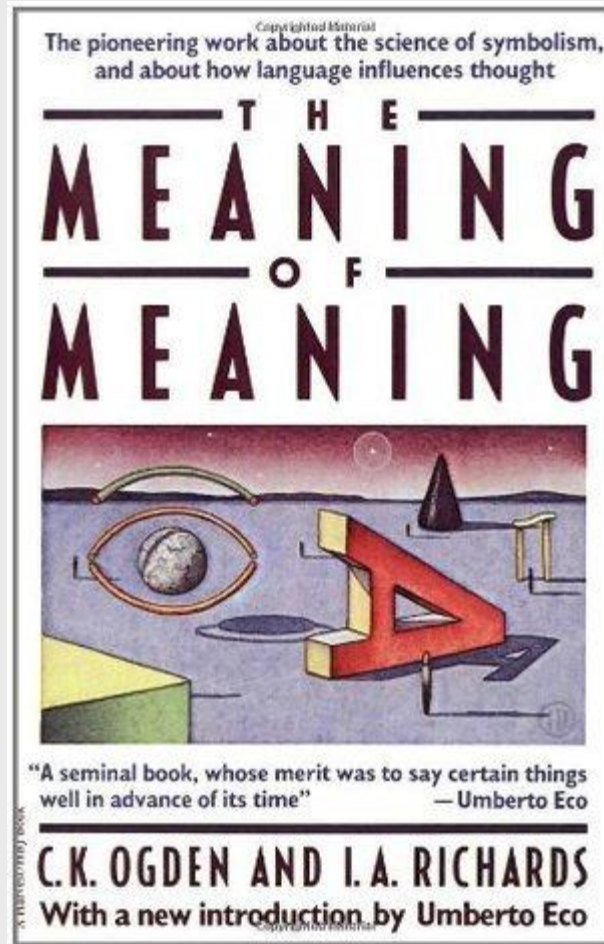

Γ. Σημασιολογικά πεδία

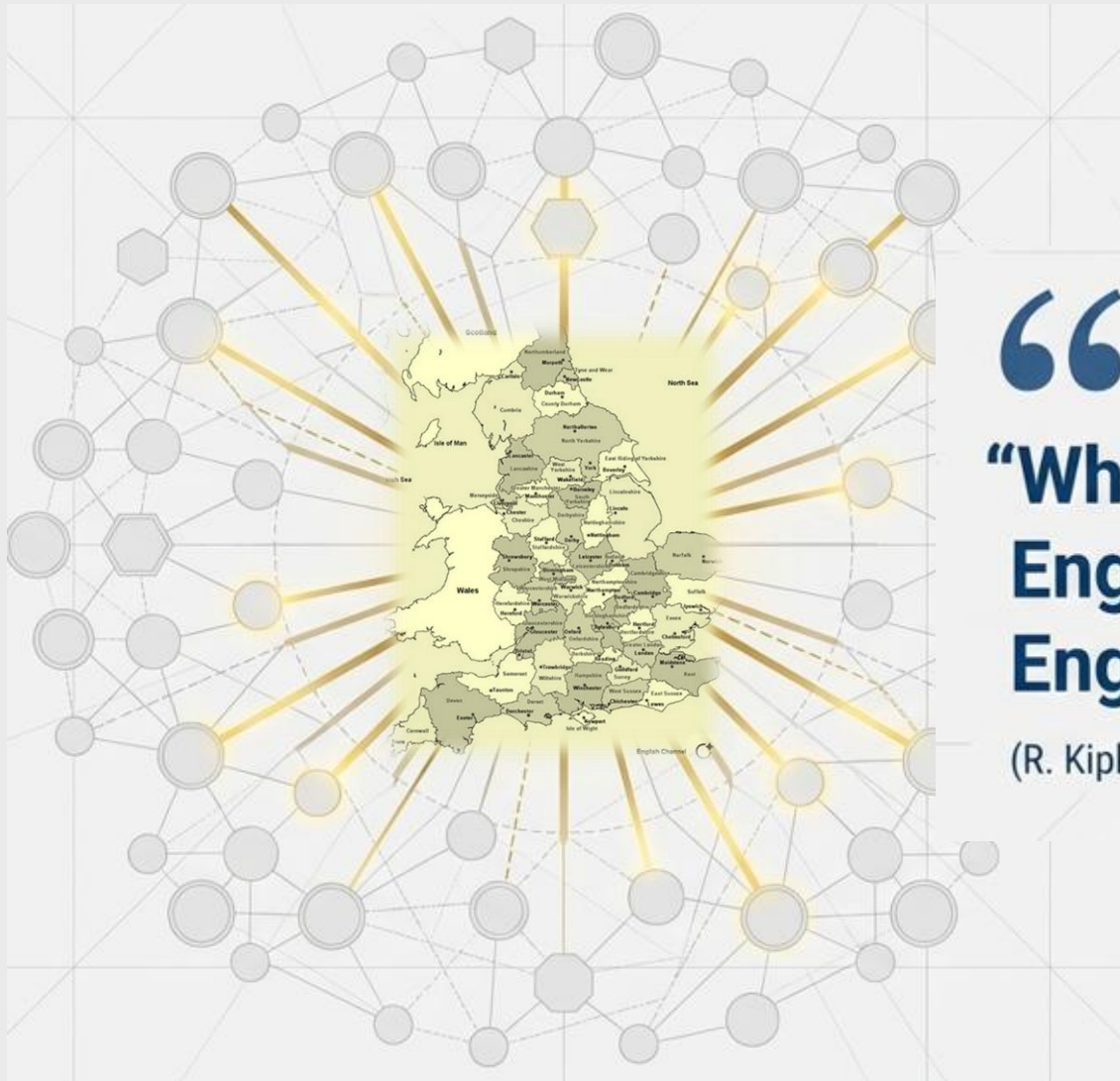
γαλλικά
γερμανικά
δημοτική
λόγια γλώσσα

A. Σημασίες της σημασίας

1. Πρώτη σημασία / έννοια

“What know they of
England, who only
England know?”

(R. Kipling)

Δεικτικά στοιχεία → 2. Περιεχόμενο

- » «Σήμερα είναι Πέμπτη 7 Μαΐου του 2026»
- » «Πρώτο στενό αριστερά και μετά δεύτερο δεξιά»

»

- » «Πρόεδρος των ΗΠΑ»

3. Αναφορά / Δήλωση

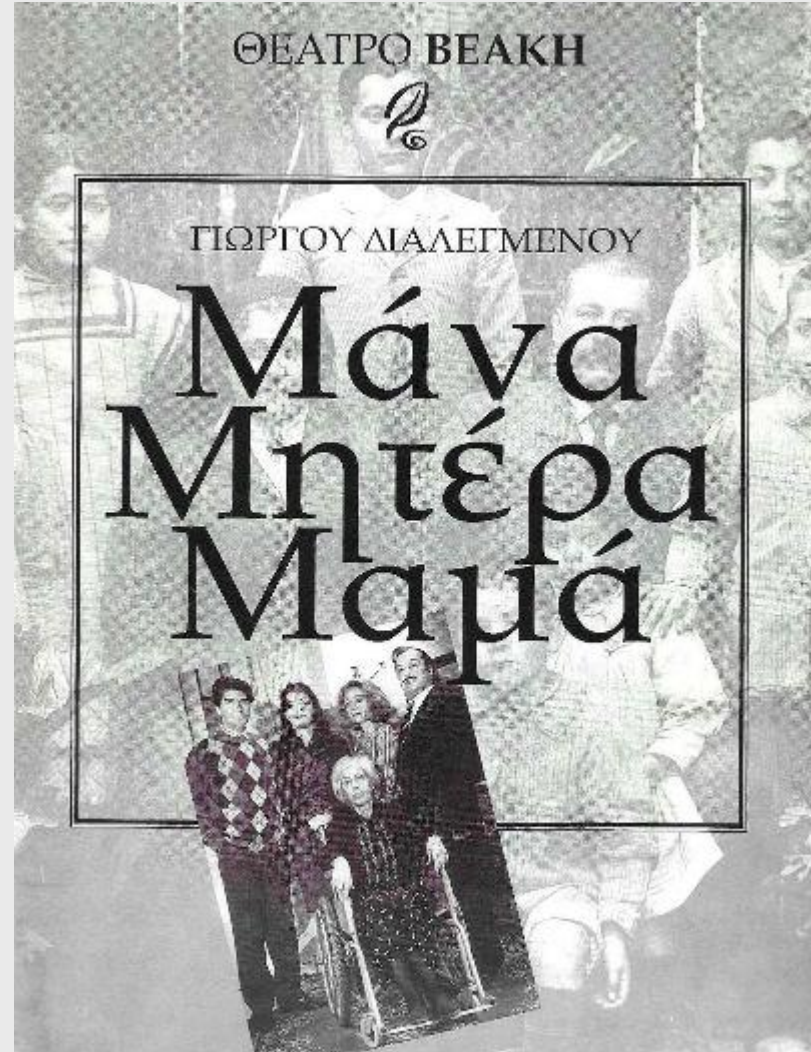

4. Υποδήλωση

» house ~ home, σπίτι

» μάνα, μητέρα, μαμά

5. Υπονόηση (≠ Υποδήλωση)

Αγαπητοί κύριοι,

η φοιτήτριά μου Χ Ψ του Ζ
γνωρίζει άριστα την ελληνική,
παρακολούθησε τα μαθήματά μου και
εξετάστηκε σε αυτά με επιτυχία.
Είναι εργατική και φιλόπονη.

Υμέτερος, ...

“What know they of England, who only England know?”

The English Flag

Above the portico a flag-staff, bearing the Union Jack, remained fluttering in the flames for some time, but ultimately when it fell the crowds rent the air with shouts, and seemed to see significance in the incident.

— DAILY PAPERS.

1

Winds of the World, give answer! They are whimpering to and fro—
And what should they know of England who only England know?—
The poor little street-bred people that vapour and fume and brag,
They are lifting their heads in the stillness to yelp at the English Flag!

2

Must we borrow a clout from the Boer—to plaster anew with dirt?
An Irish liar’s bandage, or an English coward’s shirt?
We may not speak of England; her Flag’s to sell or share.
What is the Flag of England? Winds of the World, declare!

6. Προϋπόθεση

Είδη προϋποθέσεων

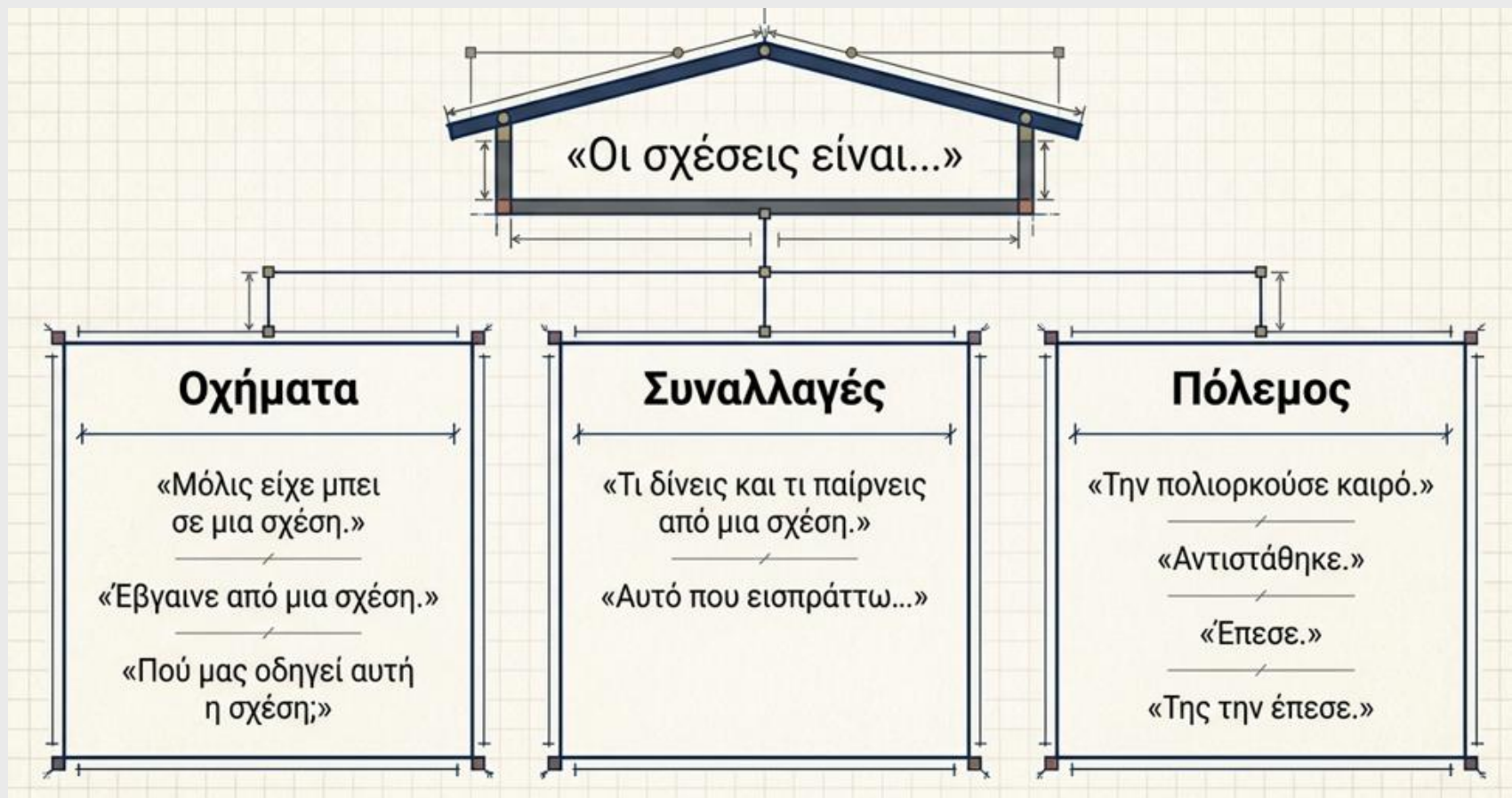
Είδος	Παράδειγμα	Προϋπόθεση
υπαρκτική	«το X»	>> « $\exists!X$ »
γεγονοτική	«λυπάμαι που Π»	>> «Π»
μη γεγονοτική	«αν ίσχυε ότι Π...»	>> « $\neg\Pi$ »
Λεξική	«κατάφερα να Π»	>> «προσπάθησα να Π»
Δομική	«πότε Π;»	>> «Π»
Γενικευμένη	«βιο - [α] – πάλη [β]»	[α] >> [β]

Γενικευμένες προϋποθέσεις: «βιοπάλη»

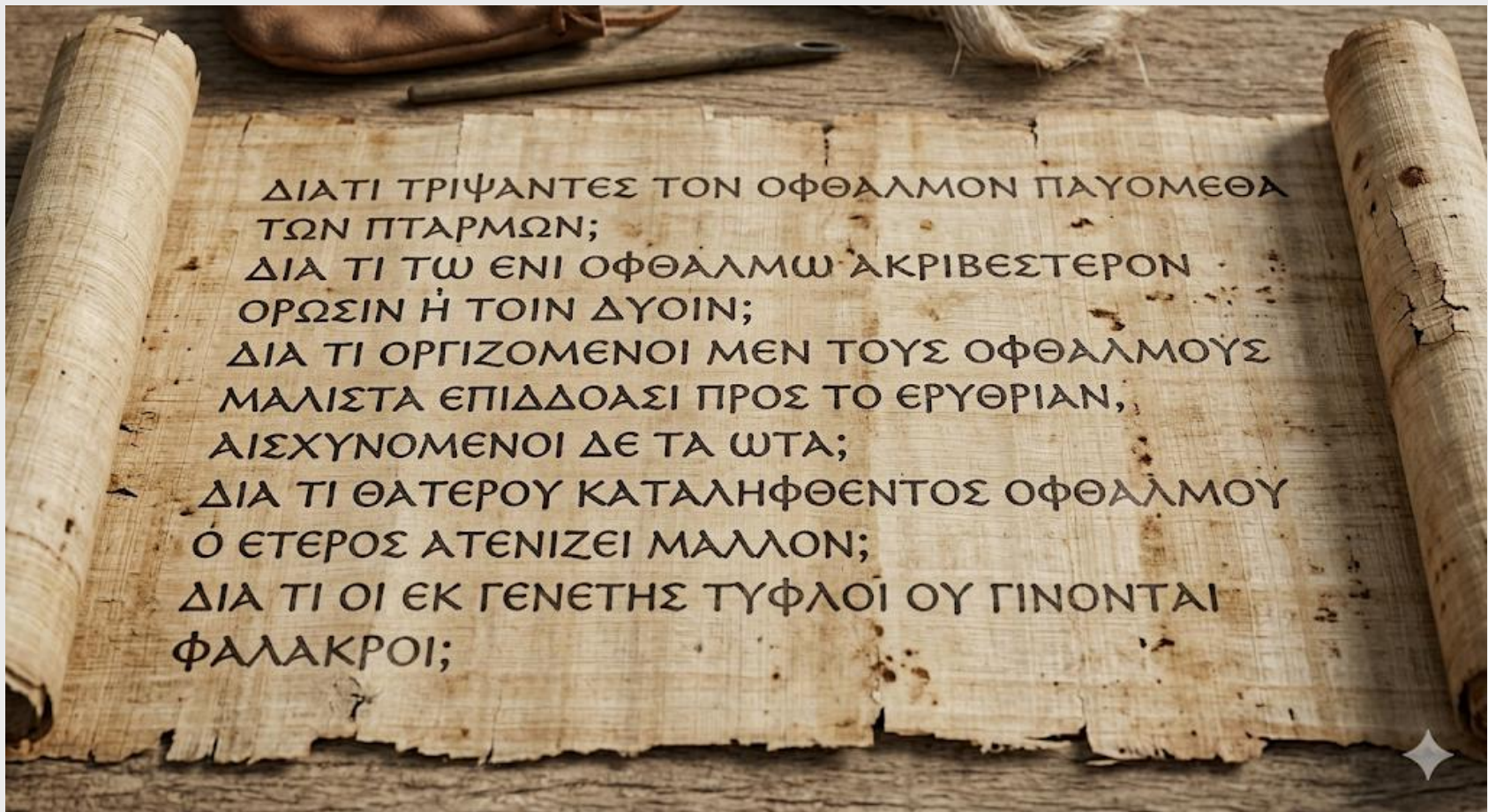
εννοιακές μεταφορές

Γενικευμένες προϋποθέσεις

εννοιακές μεταφορές

Γενικευμένες προϋποθέσεις (εννοιακές μεταφορές / «αντιλήψεις»)

Ψευδο-Αριστοτέλους *Προβλήματα* ΛΑ'

Ταξινομήστε τις προϋποθέσεις

- » Είδε που ερχόταν ...
- » Είδε ότι ερχόταν ...
- » Είδε να έρχεται ...

- » Μοσχονά πάλι!
- » Δεν γυρίζουν τέτοιες ταινίες πια.

- » Σταμάτησε να γράφει.
- » Σταμάτησε να γράψει.

- » Από τι πάσχει το Πανεπιστήμιο;

Ταξινομήστε τις προϋποθέσεις

(Το Βήμα 31.3.2012)

Η αντιμετώπιση του προβλήματος των λαθρομεταναστών εισβάλλει βίαια από την ερχόμενη εβδομάδα στην προεκλογική περίοδο. Ο υπουργός Προστασίας του Πολίτη Μιχάλης Χρυσοχοΐδης, θέτει σε πλήρη εφαρμογή ένα ειδικό επιχειρησιακό σχέδιο, με στόχο να απασφαλίσει δύο ωρολογιακές βόμβες που είναι έτοιμες να εκραγούν και να διαλύσουν την ελληνική κοινωνία. Το σχέδιο του κ. Χρυσοχοΐδη έχει την κωδική ονομασία «Αθηνά» για να συμβολίζει την προσπάθεια αναγέννησης του κέντρου της πρωτεύουσας, αλλά και τον βασικό στόχο που είναι να **καθαρίσει** η Αθήνα.

Ταξινομήστε τις προϋποθέσεις

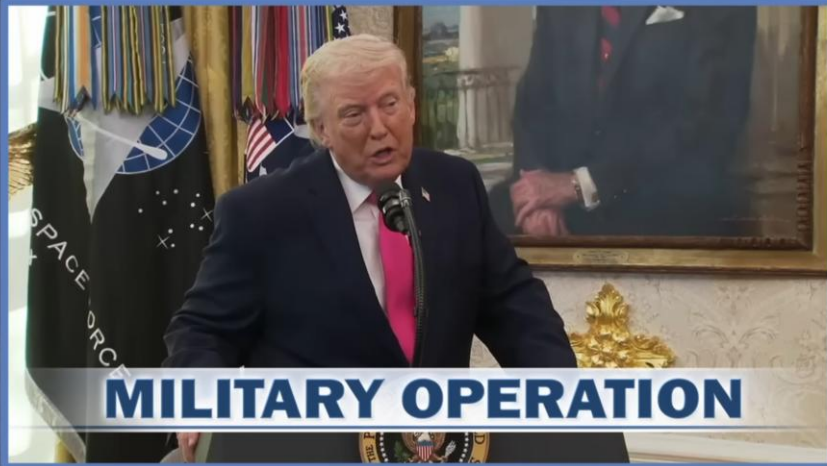
- » «δεν είναι ούτε δυστύχημα, ούτε ατύχημα, αλλά προδιαγεγραμμένο και διαρκές έγκλημα» (radiothiva 7.3.2023)
- » «Δεν είναι ατυχία ούτε κακιά στιγμή είναι το κέρδος πάνω από τη ζωή»

whatchamacallit?

whatchamacallit?

7. Γλωσσικές πράξεις (κατά John Searle)

- » **Αποφαντικές/Βεβαιωτικές** (representatives/assertives): αποφαίνομαι ότι, συμπεραίνω ότι, ισχυρίζομαι ότι, είμαι της άποψης να, ...
- » **Κατευθυντικές** (directives): απαιτώ να, (σου) ζητώ να, (σε) διατάζω να, ...
- » **Εκφραστικές** (expressives): (σ') ευχαριστώ, (σου) ζητώ συγγνώμη, (σε) καλωσορίζω, (σας) συγχαίρω για, ...
- » **Δεσμευτικές** (commissives): (σου) υπόσχομαι να, προσφέρομαι να, δέχομαι να, στοιχηματίζω ότι, ...
- » **Κηρυκτικές** (declaratives): απο-/κηρύσσω, βαπτίζω, (σε) απολύω / απολύεσαι, ...

Υπονόηση → Πλάγιες γλωσσικές πράξεις

Σπύρο!

Ε!

Ρε!

Κάνεις λίγο πιο κει, σε παρακαλώ;

Μπορείς να πας λίγο πιο κει;

Πας λίγο πιο κει;

Εκεί θα κάτσεις;

Νομίζω μπορείς να πας πιο κει.

Μπορείς να ξεκουνηθείς λίγο;

Μπαίνεις μπροστά μου.

Στέκεσαι μπροστά στην τηλεόραση.

Πήγαινε πιο κει, παιδάκι μου!

Πρέπει να μπαίνεις συνέχεια μπροστά μου;

Ωραία κάθησες!

Σας παρακαλώ να πάτε λίγο πιο κει.

Αναγνωρίστε τις γλωσσικές πράξεις

- » Αγαπητή Χ, Ευχαριστώ για το βιβλίο σας και για την αφιέρωση. Με εκτίμηση, ...
- » Κάντε λίγη ησυχία επιτέλους!
- » Φίλε, έχεις ένα τσιγάρο;
- » Αν παρακολουθείτε, θα το περάσετε όλοι.
- » Αυτά για σήμερα. Συνεχίζουμε στο επόμενο μάθημα.
- » Βαπτίζεται η δούλη του Θεού ...
- » Η ΑΕΚ θα πάρει το πρωτάθλημα.
- » Δώσ' το πίσω!
- » Τι ώρα είναι;
- » Σας συμβουλεύω να ...

Αναγνωρίστε τις γλωσσικές πράξεις

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Φροντίδα και εγκατάλειψη

Τα κρούσματα παράνομης λειτουργίας μονάδων για τη φροντίδα ηλικιωμένων, ακόμη και δράσης κυκλωμάτων εγκληματικής εκμετάλλευσής τους, είναι πολύ συχνά για να θεωρηθούν «μεμονωμένα». Υπάρχει μεγάλη ζήτηση για τέτοιες υπηρεσίες, γεγονός που δημιουργεί κώρο για επιταδείους. Η πολιτεία οφείλει να οργανώσει το δημόσιο σύστημα πρόνοιας και να ενισχύσει τους φορείς που εποπτεύουν αυτές τις δομές, οι οποίες, όσο αλλάζει δημογραφικά η χώρα, γίνονται και περισσότερο απαραίτητες.

Τι (μπορεί να) πάει στραβά;

- (άφραγκος): Υπόσχομαι να σε ξεχρεώσω.
- (μετεωρολόγος): Υπόσχομαι ότι θα έχουμε βροχές αύριο.
- Συγχαρητήρια! Πήρες το πενταράκι!
- Γιωργάκη [2 χρονών], δεν επιτρέπεται να ...
- Έχετε ώρα, παρακαλώ;
- Ναι (και προσπερνάει).

Τι πάει στραβά;

- Clouseau: Excuse me. Do you know the way to the Palace Hotel?
- Passerby: Yes (and keeps walking).
- Clouseau: Does your dog bite?

B. Σημασιολογικές σχέσεις (λεξικές)

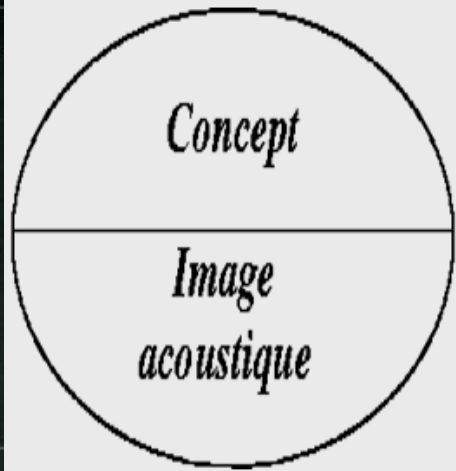
A word cloud of Greek terms related to semantics and lexicology. The words are arranged in a non-linear fashion, with some being significantly larger than others. The colors of the words vary, including shades of blue, green, yellow, and purple. The words are:

- υπονόηση
- δήλωση
- σημμάσια
- έννοιολογία
- αντίθετα
- αναφορά
- διαφορετικά
- προϋπόθεση
- υπερώνυμα
- περιεχόμενο
- υπόδηλωση
- συνώνυμα
- αντώνυμα
- αντώνυμα
- αντώνυμα

Διαφορετικά, ομώνυμα, συνώνυμα

Κύριες σημασιολογικές σχέσεις (λεξικές)

σημείο =

A	B	ετερωνυμία (ετεροσημία)	διαφορετικά
X	Ψ	ετεροηχία (ετερομορφία)	
A	B	ετερωνυμία	ομώνυμα - ομόηχα: νίκη - νοίκι, κλίνω - κλείνω, ... - ομόγραφα: ρόκα ("χορταρικό", "εργαλείο"), πλάνη ("απάτη", "ροκάνι"), ...
X	X	ομοηχία	
A	A'	συνωνυμία	συνώνυμα
X	Ψ	ετεροηχία	

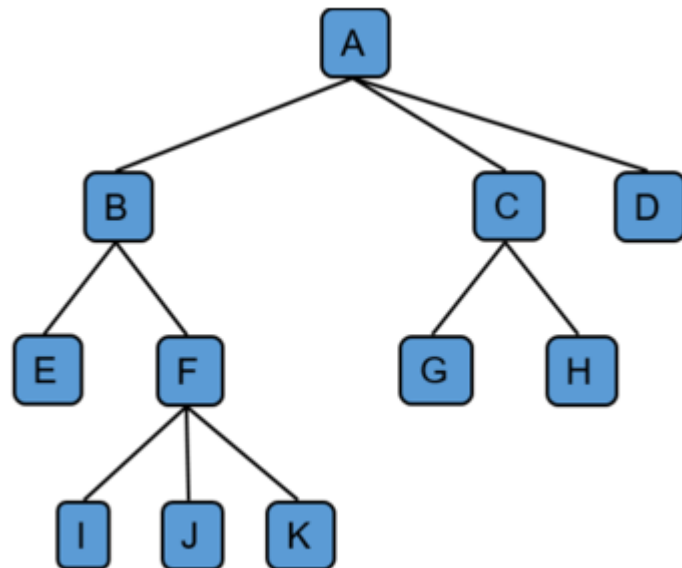
(Τα κάνατε και στο σχολείο)

Αντώνυμα/Αντίθετα {
Διαβαθμίσιμα: μικρό-μεγάλο
Συμπληρωματικά: ζωντανός-νεκρός
Αντίστροφα: πουλώ-αγοράζω
Αντιστρεπτά: μπαίνω-βγαίνω

Υπερώνυμα - Υπώνυμα: δέντρο-πορτοκαλιά

Μετώνυμα: στέμμα → βασιλιάς, Πιάσε έναν Τσόμσκι από το τρίτο ράφι

Ρετρώνυμα/παλαιώνυμα: βουβός κινηματογράφος, surface mail ...

- » A υπερώνυμο του B
- » B υπώνυμο του A
- » E υπώνυμο του A (;)
- » B, C, D συνυπώνυμα του A
- » I, J, K συνυπώνυμα του F

Άσκηση

- » Φτιάξτε το γενεαλογικό (σημασιολογικό) δέντρο 10 τυχαίων λέξεων. Επαναλάβετε με άλλες δέκα...
- » Δίδαγμα;

*όρνιθα,
γλάστρα,
σπουργίτι,
κότσυφας,
καθηγητής,
φοιτητής,
απεργία,
εκλογές,
χαμόγελο,
ελευθερία*

(Τι λέει η ΤΝ ...)

Για να οργανώσουμε αυτές τις δέκα διαφορετικές λέξεις σε ένα σημασιολογικό δέντρο, πρέπει να βρούμε τις ευρύτερες έννοιες (υπερώνυμα) που τις συνδέουν. Χωρίζουμε τις λέξεις σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: **Έμβια Όντα**, **Αφηρημένες Έννοιες** και **Άψυχα Αντικείμενα**.

Ακολουθεί η δομή της ιεραρχίας:

1. Έμβια Όντα

- **Πτηνά:** Όρνιθα, Σπουργίτι, Κότσυφας.
- **Άνθρωποι (Ιδιότητες/Ρόλοι):** Καθηγητής, Φοιτητής.

2. Αφηρημένες Έννοιες & Κοινωνικά Φαινόμενα

- **Κοινωνικές/Πολιτικές Διαδικασίες:** Απεργία, Εκλογές.
- **Καταστάσεις/Εκφράσεις:** Ελευθερία, Χαμόγελο.

3. Άψυχα Αντικείμενα

- **Είδη Σπιτιού/Κηπουρικής:** Γλάστρα.

Μπόρχες, το παράλογο των ταξινομήσεων

Ουράνιο Εμπόριο Ευμενών Γνώσεων,
ταξινόμηση των ζώων:

1. Αυτά που ανήκουν στον Αυτοκράτορα
2. Τα βαλσαμωμένα
3. Τα εξημερωμένα
4. Τα γουρουνάκια
5. Οι γοργόνες
6. Τα μυθικά
7. Τα αδέσποτα σκυλιά
8. Αυτά που περιλαμβάνονται στην παρούσα ταξινόμηση
9. Αυτά που τρέχουν σαν τρελά
10. Τα αναρίθμητα
11. Ζωγραφισμένα με λεπτό πινέλο από τρίχα καμήλας
12. Αυτά που μόλις έσπασαν την κανάτα
13. Αυτά που από μακριά μοιάζουν με μύγες

«Ελάχιστα συστατικά»

	πατέρας	μητέρα	παιδί
έμψυχο	+	+	+
ανθρώπινο	+	+	+
αρσενικό	+	-	
ενήλικος	+	+	-
συγγένεια	+	+	+

«Prototypes»

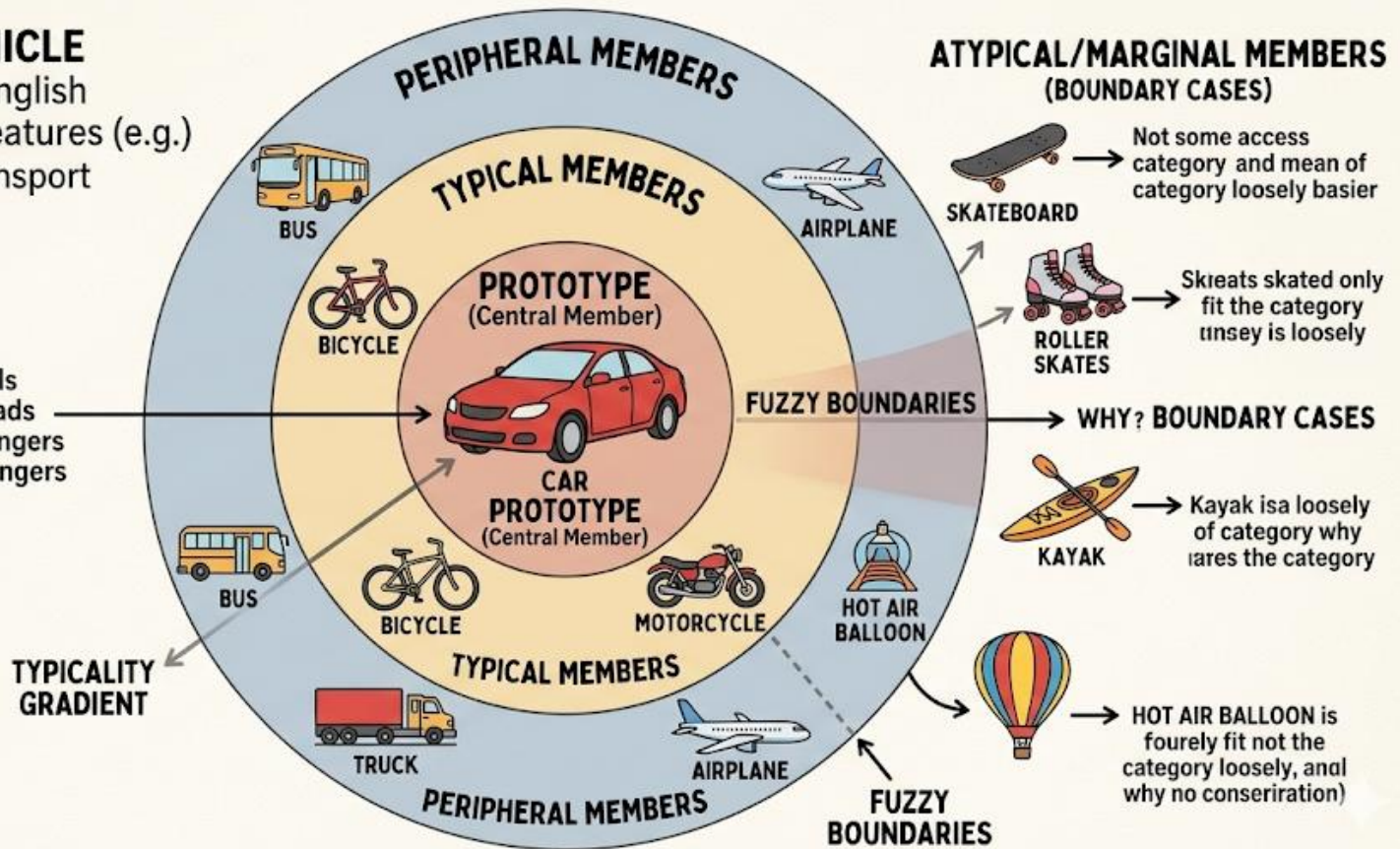
SEMANTIC RELATIONS: PROTOTYPE THEORY (EXAMPLE: VEHICLE)

Category: **VEHICLE**

Defined by its English characteristic features (e.g.)

- means of transport
- moves
- has wheels

Has wheels
Used on roads
Carries passengers
Used on passengers

Γ. Σημασιολογικά πεδία

γαλλικά	louer	
γερμανικά	mieten	vermieten
δημοτική	νοικιάζω	
λόγια γλώσσα	μισθώνω	εκμισθώνω

αγγλικά	ουαλικά
green («πράσινο»)	gwyrdd
blue («μπλε»)	glas
gray («γκρι»)	
brown («καφέ»)	llwyd

βλέπω	ακούω	μυρίζω	γεύομαι
κοιτάζω			
φαίνεται	ακούγεται	μυρίζει	έχει γεύση
see	hear	smell	taste
look	listen to		
seems/looks	sounds	smells	tastes
kàn-jiàn	ting-dào	wén-dào	cháng-dáo
kàn	ting	wén	cháng
yǒu yàngzi	(παράφρ.)	yǒu wèr	yǒu weidao

«νοικιάζω»

γαλλικά	louer	
γερμανικά	mieten	vermieten
δημοτική	νοικιάζω	
λόγια γλώσσα	μισθώνω	εκμισθώνω

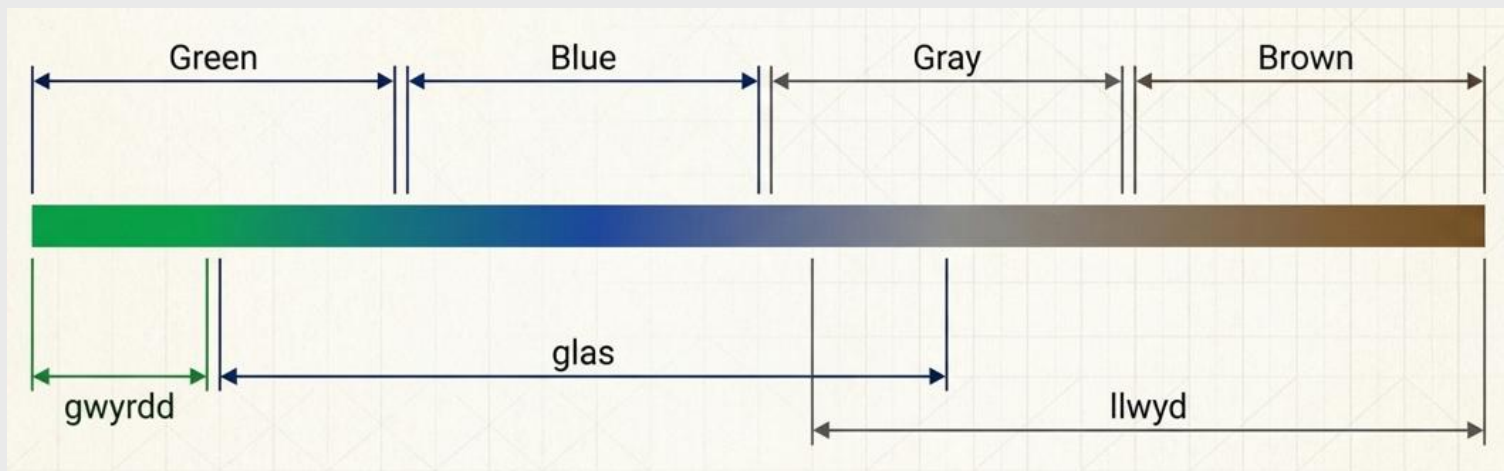
mieten to rent		vermieten to rent out
		
Ich miete eine Wohnung.		Sie vermietet ein Zimmer.

«αισθήσεως σημαντικά»

βλέπω	ακούω	μυρίζω	γεύομαι
κοιτάζω			
φαίνεται	ακούγεται	μυρίζει	έχει γεύση
see	hear	smell	taste
look	listen to		
seems/looks	sounds	smells	tastes
kàn-jiàn	ting-dào	wén-dào	cháng-dáo
kàn	ting	wén	cháng
yǒu yàngzi	(παράφρ.)	yǒu wèr	yǒu weidao

Το λεξικό πεδίο των χρωμάτων (αγγλική ~ ουαλική)

<i>αγγλικά</i>	<i>ουαλικά</i>
green («πράσινο»)	gwyrd
blue («μπλε»)	glas
gray («γκρι»)	
brown («καφέ»)	llwyd

Η ιεραρχία («βασικών») χρωματικών όρων (Berlin & Kay 1969)

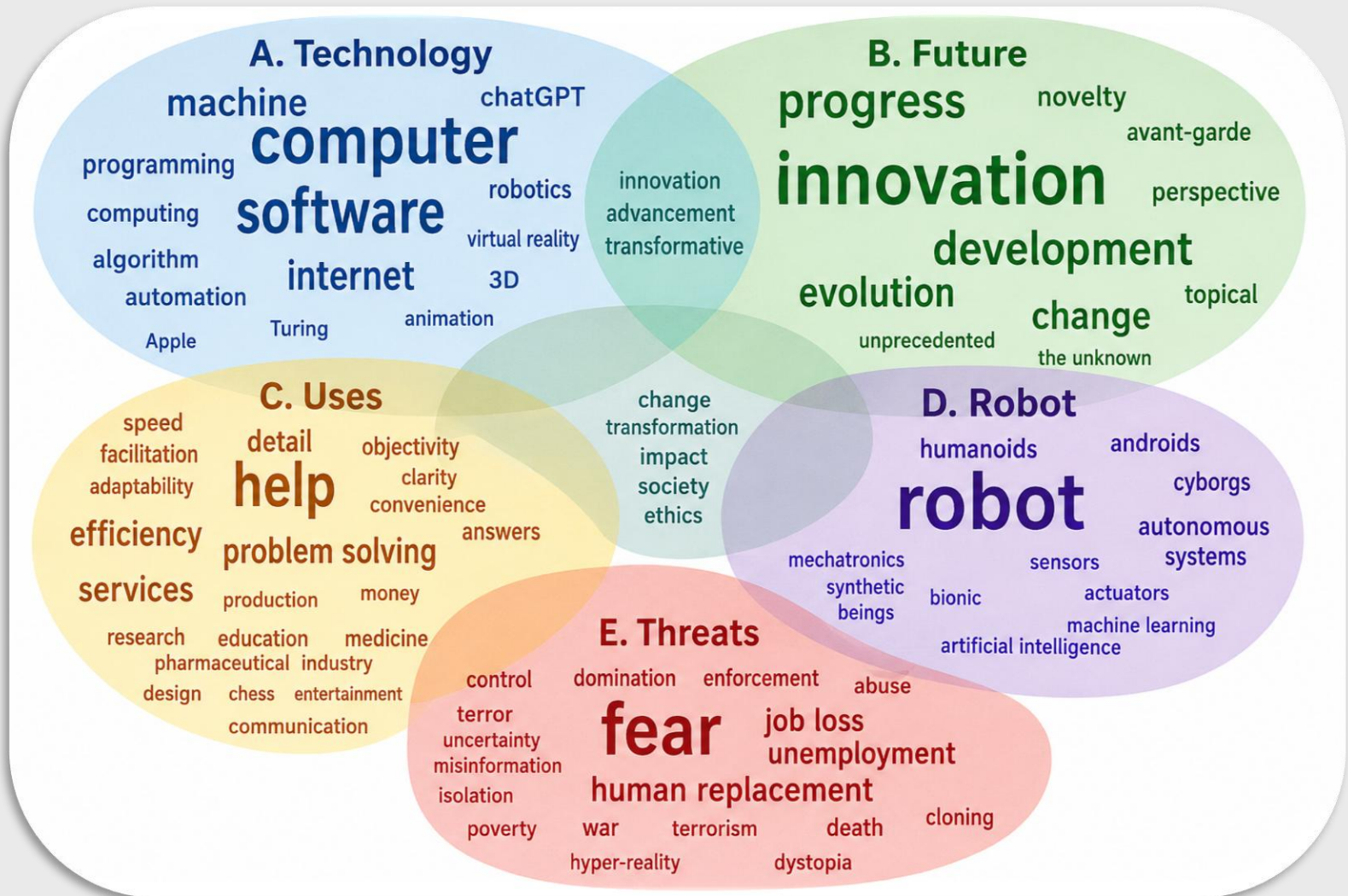

(Stroop effect: Τι χρώμα είναι;)

ΜΠΛΕ **ΑΣΠΡΟ** **ΜΑΥΡΟ**
ΚΟΚΚΙΝΟ **ΓΚΡΙ** **ΜΩΒ**
ΠΡΑΣΙΝΟ **ΚΑΦΕ** **ΡΟΖ**
ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ **ΚΙΤΡΙΝΟ**

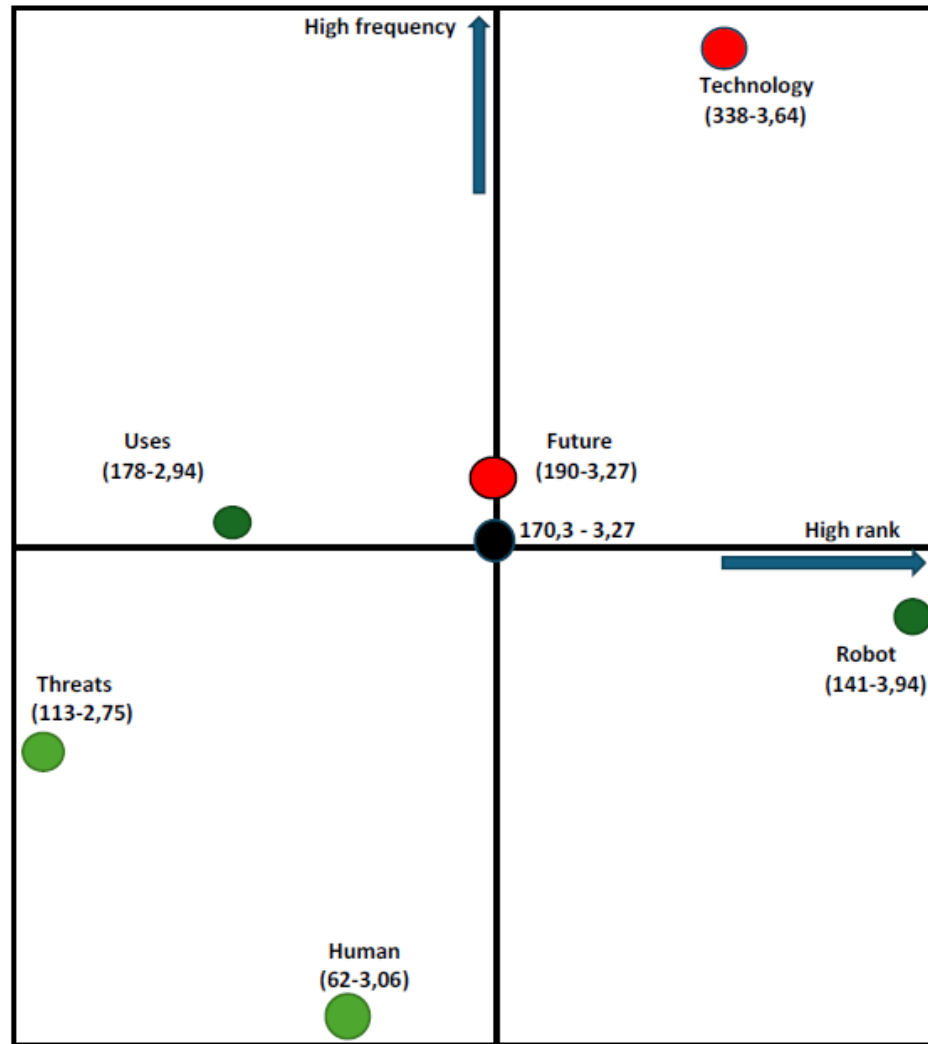
ΜΠΛΕ **ΑΣΠΡΟ** **ΜΑΥΡΟ**
ΚΟΚΚΙΝΟ **ΓΚΡΙ** **ΜΩΒ**
ΠΡΑΣΙΝΟ **ΚΑΦΕ** **ΡΟΖ**
ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ **ΚΙΤΡΙΝΟ**

TN (Geroakopoulou & Christakis 2025)

TN (Geroakopoulou & Christakis 2025)

Graph 1. Square of AI social representation

m
programm
computin
algorith
autom
Appl

speed
facilitatio
adaptability
efficienc
services
research
pha
desig

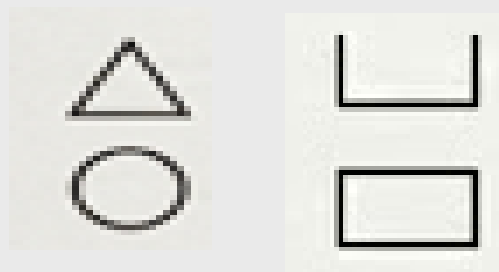
novelty
avant-garde
perspective
development
change
topical
the unknown

robot
androids
cyborgs
autonomous
systems
sensors
actuators
machine learning
intelligence

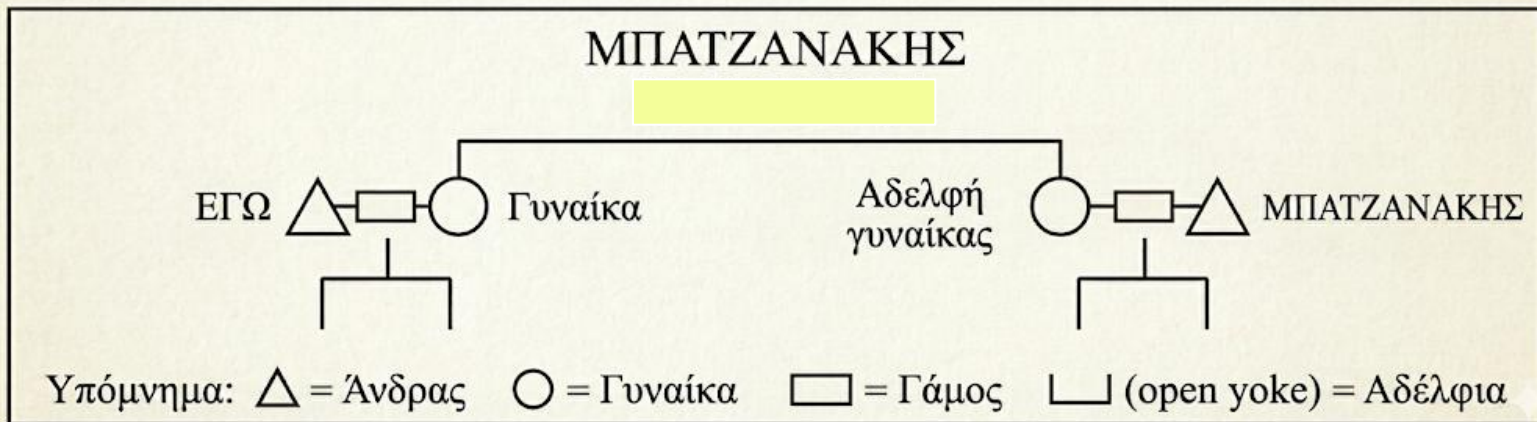
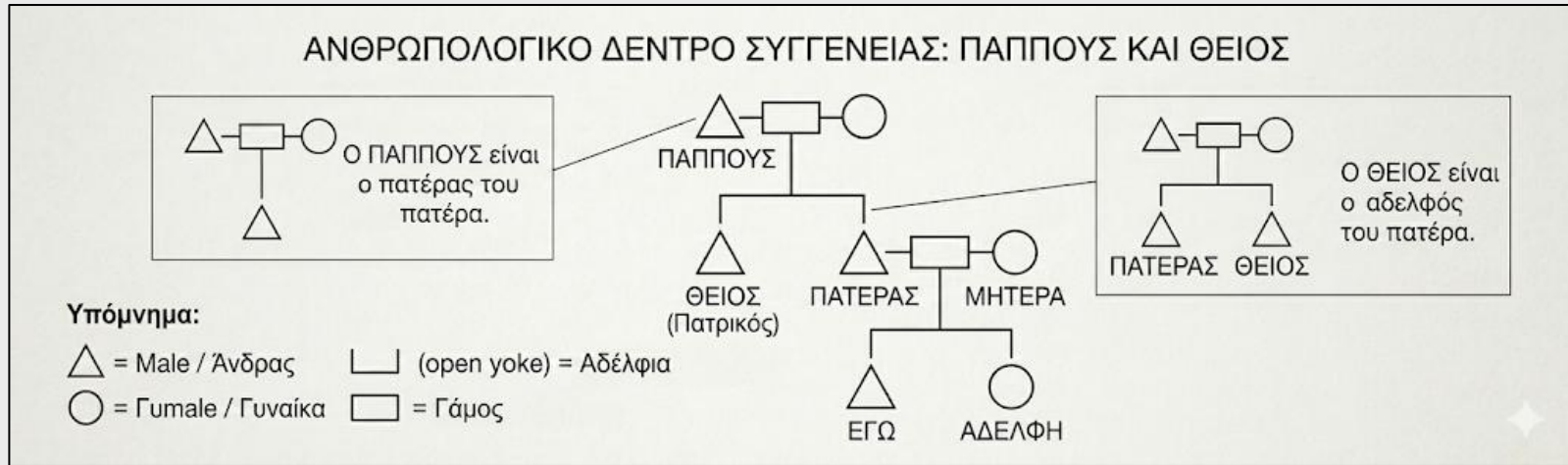
Άσκηση

- » Βρείτε τους βασικούς όρους και τις σχέσεις
[όροι + σχέσεις = δομή]
που ορίζουν το σημασιολογικό πεδίο των όρων
συγγένειας της ελληνικής. Αναλύστε όρους
συγγένειας όπως: *πατέρας, μητέρα, παιδί, γιος,
κόρη, αδελφός/ή, σύζυγος (ο/η), νύφη,
γαμπρός, πεθερός/ά, παππούς, γιαγιά,
θείος/α, ανιψιός/ά, μπατζανάκης, ...*

υπόδειξη:

Όροι συγγένειας

Για διάβασμα

- » Fromkin, Rodman, Hyams, 5ο κεφάλαιο
- » Λεκάκου, Τοπιντζή, 5. Σημασιολογία
- » Lyons, κεφάλαια 9 και 10
- » Γούτσος, κεφ. 8
- » Φιλιππάκη-Warburton, κεφ. 9
- » ...

